

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

דגם תשובות ומסקנות לבגרות מס' 34281 קיץ תשפ"ה

הבהרה חשובה

הבהרה חשובה: יש ללמד את התלמידים את כלל החומר הרלוונטי, בהתאם לתכנית הלימודים המחייבת. התשובות במסמך זה נועדו לשקף את אופן ההערכה במועד היבחנות זה בלבד, ואינן מחליפות את ספרי הלימוד ואת המד"לים (מדריכים למורה). כמו כן, יש להתעדכן באופן שוטף בפרסומי הפיקוח על הוראת האזרחות בנוגע לדגשים, הבהרות, שינויים ועדכונים בתכני הלימוד, בצורת התשאל ובאופן המענה הנדרש בבחינות הבגרות.

- הלוחסנים בתשובות מהווים חלופות.

תובנות כלליות מהבחינה:

1. יש ללמד את התלמידים לקרוא היטב את השאלה לפני שהם עונים.
במקרים רבים תלמידים נוהגים להתייחס למושג באופן כללי ולא עונים על השאלה.
לדוגמה, השאלה היתה איזו זכות באה לידי ביטוי בדברי המנהל ואילו התלמידים התייחסו לזכות שבאה לידי ביטוי בדברי התלמיד וכד'. ... בשאלה 13 במבחן זה התלמידים התבקשו להתייחס לפגיעה בזכות להליך הוגן אך תלמידים רק התייחסו למימוש הזכות להליך הוגן באופן כללי.
בשאלה 4 התלמידים התבקשו להציג את מעמד המיעוטים בישראל על פי הברזת העצמאות והם התייחסו למעמד המיעוטים בישראל באופן כללי ובכך לא ענו על מה שנשאל (או שענו באופן אוטומטי על שאלה שמוכרת להם אולי מהשיעורים בכיתה).
2. יש לתרגל עם התלמידים כתיבת תשובות במבנה הנדרש לשאלות אירוע (פרק ראשון ורביעי חלק א') ושאלות אנסין (פרק שלישי).
קישור - התלמידים נדרשים לחבר בין הציטוט לבין הרכיב הרלוונטי בהצגת המושג.
תלמידים מתקשים לבנות קישור כנדרש ורק חוזרים על הציטוט במילים אחרות או שמורידים את המרכאות וחוזרים על המילים באירוע עצמו.
3. יש לתרגל מיומנות של שאלות השוואה.
על התלמידים להציג באופן ברור את הקריטריון בו השתמשו לצורך ההשוואה.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

4. יש לתרגל עם התלמידים כתיבת תשובות לשאלות עמדה על פי המבנה הנדרש (בהמשך המחווה בפרק רביעי יש התייחסות למבנה).

פרק ראשון

הנחיות לכתיבת תשובה :

ציינו - זיהוי המושג

הציגו - הגדרה של המושג על כל רכיביו.

הסבירו - ביסוס- ציטוט של המשפט מהקטע המתייחס לאחד מרכיבי ההגדרה.

קישור: קישור הרכיב הרלוונטי מההגדרה לציטוט מהקטע .

הערה: משנה "ל תשפ"ו מבנה התשאול יהיה: ציין, הצג, ציטוט (ביסוס) , הסבר (קישור).

1. באחת ממדינות אירופה קרס גג בתחנת רכבת, וחמישה עשר בני אדם נהרגו. בתגובה על תקרית זו פרץ במדינה גל של מחאות, ונערכו הפגנות שבהן השתתפו אלפי אזרחים שנשאו שלטי מחאה. התברר שהתקרית של קריסת הגג התרחשה לאחר שנערך שיפוץ בתחנה, וכי לפני השיפוץ החליטו הרשויות לצמצם את התקציב שנועד לו. לטענת האזרחים המוחים, בגלל החלטה זו של הרשויות, שיפוץ הגג נעשה באופן רשלני ולא בטיחותי, ולכן ראשי הרשויות הם האחראים למחדל ועליהם להתפטר.

בעקבות גל המחאות הודיע שר התחבורה כי את שיפוץ התחנה ביצעה חברה פרטית ממדינה אחרת, והוא לא ידע על כך. אולם, בכל זאת, מכיוון שהטיפול בתחנות הרכבת במדינה מוטל על משרד התחבורה, השר מקבל את הטענות והוא יתפטר מתפקידו.

א. ציינו והציגו את סוג מנגנון הפיקוח והביקורת שבא לידי ביטוי בתגובה על התקרית של קריסת גג תחנת הרכבת.

הסבירו כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציינו והציגו את סוג האחריות שבא לידי ביטוי בדברי שר התחבורה.

הסבירו כיצד סוג אחריות זה בא לידי ביטוי בקטע.

1- צינו: מנגנון פיקוח ובקורת בלתי פורמלי / לא מוסדי

הצגה:

ירושלים * רח' דבורה הנביאה 2 * בניין לב רם * מיקוד 9510402 * טל': 073-3931404 * פקס: 073-3931429

شارع دبورہ هنبية 2 * عمارة ليف رام * اورشليم القدس 9510402 * تلفون: 073-3931430/1 * فاكس: 073-3931429

DEVORA HANEVIA ST. 2 JERUSALEM 9510402, ISRAEL * TEL: 972-73-3931430/1 FAX: 972-73-3931429

כתובת אתר ממשלה זמין: <http://www.education.gov.il> כתובת אתר המשרד: <http://www.gov.il>

למידה בונה אדם

**המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות**

**מדינת ישראל
משרד החינוך**

- ביקורת שמקיימים גופים, ארגונים / אזרחים
- באמצעות: הפגנות/ שביתות/ עצרות / עצומות/ יצירות אומנות/ קולנוע, טלוויזיה, תיאטרון, ספרות, /הופעה וכתבה באמצעי התקשורת וברשתות חברתיות
- ללא חיוב בחוק / בהתנדבות / מיוזמתם של אזרחים או קבוצות
- לשם הגבלת השלטון / פיקוח עליו ועל חוקיות פעולותיו/ באמצעות לחץ על קובעי מדיניות/ הבעת ביקורת פוליטית וחברתית על השלטון/ קיום דיון ציבורי

הסבר :

ביסוס\ציטוט על פי הקטע :

"בתגובה על תקרית זו פרץ במדינה גל של מחאות, ונערכו הפגנות שבהן השתתפו אלפי אזרחים שנשאו שלטי מחאה." / "לטענת האזרחים המוחים, בגלל החלטה זו של הרשויות, שיפוץ הגג נעשה באופן רשלני ולא בטיחותי, ולכן ראשי הרשויות הם האחראים למחדל ועליהם להתפטר."

קישור בין הקטע למושג : התלמיד הבין שגל המחאות שפרץ מהווה ביקורת שנעשתה ביוזמת אזרחים/ המחאה של האזרחים מופנית כלפי ראשי הרשויות והדרישה להתפטר מהווה הפעלת הלחץ על קובעי המדיניות.

הערה: בסעיף 1 א תלמידים לא ידעו לקשר בין רכיב המושג הרלוונטי - ביקורת על השלטון שמקיימים אזרחים מיוזמתם באמצעות הפגנות לבין הציטוט על מנת להוכיח שמדובר במושג -מנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמלי/מוסדי. במקום זאת התלמידים פשוט חזרו על הציטוט.

ב-ציון: אחריות מיניסטריאלית

הצגה:

- כל שר בממשלה אחראי, כלפי הכנסת/ הממשלה/ האזרחים
- ביחס לנושאים שבתחום משרדו לפעולות סגל עובדיו, אף אם נעשו שלא בידיעתו
- חובתו של שר לדווח בכנסת על פעולות משרדו/להשיב על שאלות/ על הצעות לסדר היום הקשורות לתחום משרדו ולתקן בעיות שבתחום משרדו

הסבר :

ביסוס\ציטוט על פי הקטע :

"אולם, בכל זאת, מכיוון שהטיפול בתחנות הרכבת במדינה מוטל על משרד התחבורה, השר מקבל את הטענות והוא יתפטר מתפקידו."

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית אגף א' – מורשת חברה ורוח תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

קישור בין הקטע למושג: התלמיד הבין ששיפוץ התחנה היא באחריותו של שר התחבורה והחלטתו להתפטר מתפקידו (למרות שלא ידע על כך) היא ביטוי ללקיחת אחריות של שר על כל הנעשה במשרדו.

הערה: תלמידים רבים לא הבינו את משמעות המושג אחריות, לכן הצגת המושג הייתה חסרה. התלמידים לא הבינו כי אדם הנושא במשרה כלשהי אחראי כלפי גורם חיצוני כלשהו אליו מחויב בדיון וחשבון. במקרה של אחריות מיניסטריאלית השר אחראי כלפי האזרחים/הממשלה/הכנסת, ומתוקף זאת חובתו לדווח, לענות בכנסת על שאלות, לתת דין וחשבון על פעולות משרדו לציבור האזרחים.

2. בשנים האחרונות, תושבי פריפריה רבים מתלוננים על מחסור חמור ברופאים באזור מגוריהם. לדבריהם, בשל מחסור זה נוצר פער גדול באיכות השירותים הרפואיים בין אלה שהמדינה מספקת לתושבי הפריפריה ובין אלה הניתנים לתושבי אזור המרכז.

כדי לסייע לפתרון בעיה זו התקיים בחו"ל כינוס ביוזמתם של משרד העלייה והקליטה, משרד הבריאות וארגון העלייה "נפש בנפש". הכינוס נועד לעודד כאלפיים רופאים יהודים מרחבי העולם לעלות לארץ. שר הבריאות אמר בכינוס: "אני מברך על מהלך זה, שסייע לתגבר את מערכת הבריאות בבעלי מקצוע איכותיים, זכאי שבות, ערכיים וציוניים, המעוניינים לעלות לארץ ומבקשים לקשור את גורלם בגורלה של מדינת ישראל. זהו מימוש של החזון הציוני".

א. ציינו והציגו את הזכות מזכויות האדם שנפגעת לדברי תושבי הפריפריה.

הסבירו כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציינו והציגו איזו פנייה מן הפניות לגורמים השונים בהכרזת העצמאות באה לידי ביטוי בדברי שר הבריאות.

הסבירו כיצד פנייה זו באה לידי ביטוי בקטע.

1- ציון: הזכות לשוויון

הצגה:

- זכותו של כל אדם לקבל יחס זהה לזולתו / אין להפלות אדם
- ללא הבדל דת / גזע / מין / בשל זהותו/ שיוכו / סממן חיצוני / מגבלה כלשהי

הסבר:

ביסוס על פי הקטע:

"לדבריהם, בשל מחסור זה נוצר פער גדול באיכות השירותים הרפואיים בין אלה שהמדינה מספקת לתושבי הפריפריה ובין אלה הניתנים לתושבי אזור המרכז."

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

קישור בין הקטע למושג: התלמיד הבין שהפער באיכות השירותים הרפואיים שהמדינה מספקת לתושבי הפריפריה לעומת תושבי המרכז מהווה פגיעה בזכות לשוויון וזאת כי השלטון מפלה / לא מעניק יחס זהה / לכל התושבים ובכך הזכות לשוויון של תושבי הפריפריה נפגע.

או הפער באיכות השירותים הרפואיים שהמדינה מספקת לתושבי הפריפריה לעומת המרכז מהווה אפליה בשל מקום מגורים.

2- ציון: פנייה בהכרזת העצמאות : ליהודי התפוצות

הצגה:

- להתלכד סביב היישוב היהודי בעליה / קריאה לעלות לארץ
- לעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל / לעזור בהקמת המדינה

הסבר:

ביסוס על פי הקטע:

"שר הבריאות אמר בכינוס: "אני מברך על מהלך זה, שיסייע לתגבר את מערכת הבריאות בבעלי מקצוע איכותיים, זכאי שבות, ערכיים וציוניים, המעוניינים לעלות לארץ ומבקשים לקשור את גורלם בגורלה של מדינת ישראל. זהו מימוש של החזון הציוני".

קישור בין הקטע למושג: התלמיד הבין שעידוד רופאים יהודים מרחבי העולם לעלות ארצה / תגבור מערכת הבריאות בזכאי שבות המעוניינים לעלות לארץ מהווה ביטוי לקריאה ליהודי התפוצות להתלכד סביב היישוב היהודי בעליה או לסייע להגשים את שאיפת הדורות לגאולת ישראל כפי שמופיע בהכרזת העצמאות.

פרק שני

הנחיות לכתיבת תשובה: על התלמידים לענות על שאלות הידע במספר משפטים תוך התייחסות לרכיבים של המושג.

שאלת השוואה: התלמידים נדרשים למיומנות של השוואה - למצוא תבחין + השוואה ע"פ התבחין תוך שימוש במילות השוואה - לעומת / ואילו

3- הציגו את עיקרי חוק השבות.

הצגת חוק השבות :

- חוק (משנת 1950) הקובע שכל יהודי זכאי לעלות לארץ / אשרת עולה תינתן לכל יהודי שהביע רצונו להשתקע בארץ
- החוק מאפשר גם לבני / בנות זוגם של יהודים, ילדיהם של יהודים ובני/בנות זוגם ונכדיהם של יהודים ובני / בנות זוגם לעלות לארץ (אם כי הם לא נרשמים כיהודים)
- על פי החוק, "יהודי" – מי שנולד לאם יהודייה או שנתגייר והוא אינו בן דת אחרת

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

- הערה: תלמידים רבים אינם מכירים את החוק. בהצגת חוק השבות יש להתייחס לשלושה רכיבים עיקריים: א. הקביעה שכל יהודי רשאי לעלות למדינת ישראל. ב. תחולת החוק: בני זוג של יהודים, ילדיהם של יהודים ובני זוגם ונכדיהם של יהודים ובני זוגם. ג. כיצד החוק מגדיר מיהו יהודי: מי שנולד לאם יהודייה או התגייר ואיננו בן דת אחרת.
- תלמידים רבים הציגו את החוק כך שכל אזרח יהודי רשאי לחזור למדינת ישראל. בנוסף הם עשו עירוב שגוי של שני הסעיפים האחרים כלומר כתבו שכל מי שאבא/אמא, סבא/סבתא שלו יהודים נחשב ליהודי. יש להבהיר לתלמידים שחוק השבות מאפשר עלייה של אנשים שיש להם קשר משפחתי ליהודים אף שהם עצמם אינם יהודים.

- 4 הציגו מתוך הכרזת העצמאות שתי דוגמאות המבטאות את היחס כלפי המיעוטים בישראל. הצגת שתי דוגמאות המבטאות את היחס כלפי המיעוטים במדינת ישראל על פי הכרזת העצמאות
- בהכרזת העצמאות התחייבה מדינת ישראל להעניק זכויות שוות לכל אזרחיה ללא הבדל דת גזע ומין / תקיים שוויון זכויות חברתי מדיני.
- בהכרזת העצמאות ישראל מבטיחה חופש דת / לשון / מצפון / חינוך / תרבות לכל אזרחיה
- שמירה על המקומות הקדושים לבני כל הדתות.
- בהכרזת העצמאות ישראל מבטיחה לאזרחים הערבים ייצוג מתאים במוסדות השלטון.

הערה: תלמידים רבים כלל לא ענו על השאלה שנשאלה. הם ענו על מעמד המיעוטים בישראל באופן כללי ולא התייחסו למעמד המיעוטים בהכרזת העצמאות כפי שנשאל. יש להנחות את התלמידים לקרוא את השאלה היטב לפני שעונים כדי לוודא שהם מתייחסים בתשובתם למה שנשאל.

5- הציגו את המושג ביקורת שיפוטית

הצגת ביקורת שיפוטית

- ביקורת של מערכת המשפט / בג"ץ
- על הרשות המבצעת / על הרשות המחוקקת
- מתבטאת בישראל (מאז המהפכה החוקתית במידה רבה) ע"י פסילת חוקים הסותרים חוקי יסוד

6- הציגו את המושג דמוקרטיה מתגוננת.

הצגת דמוקרטיה מתגוננת :

- הגנה על המשטר הדמוקרטי עקרונית / אופי המדינה (כללי משחק, ערכים דמוקרטים ואופי המדינה)
- מפני אדם / קבוצה שפועלים (בזירה הציבורית) תוך ניצול הכלים הדמוקרטיים על מנת לפגוע / לחסל את המשטר הדמוקרטי / באופי המדינה.
- המדינה מתגוננת על ידי שלילת הזכות להיבחר / להתארגן ולפעול מבחינה פוליטית / הגבלת חופש הביטוי.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

הערה: תלמידים השתמשו בהצגה במילה "מתגוננת" שהיא המילה שהם אמורים להגדיר. יש להנחות את התלמידים שאין להשתמש באותה המילה או בהטיות השונות של המושג אותו מתבקשים להציג.
תלמידים מתבלבלים בין "דמוקרטיה מתגוננת" לבין תקנות שעת חרום, מעצר מנהלי וכד'...

7- הציגו שני הבדלים בין פקודה בלתי חוקית ובין פקודה בלתי חוקית בעליל.

הצגת הבדלים בין פקודה בלתי חוקית ובין פקודה בלתי חוקית בעליל

- (תוכן הפקודה) - תוכן פקודה בלתי חוקית הוא לבצע מעשה שאינו מעוגן בחוק ואילו בפקודה בלתי חוקית בעליל המעשה הוא לא מעוגן בחוק וגם בלתי מוסרי באופן מוחלט / "דגל שחור מתנוסס עליה"
- (התנהגות מקבל הפקודה) - בפקודה בלתי חוקית מקבל הפקודה חייב לציית ואילו בפקודה בלתי חוקית בעליל אסור למקבל הפקודה לציית לה /
- פקודה בלתי חוקית מחייבת בציות את אנשי הביטחון אבל לא את האזרחים ואילו פקודה בלתי חוקית בעליל אסורה בציות כולם (בגל חוסר המוסריות)
- (ענישה) בפקודה בלתי חוקית מקבל הפקודה ייענש אם לא יבצע את הפקודה ואילו בפקודה בלתי חוקית בעליל נותן הפקודה והמבצע את הפקודה ייענשו

הערה: תלמידים רבים לא ידעו להשוות בין המושגים. כתבו את ההגדרה של כל מושג בנפרד ולא השוו בניהם. יש לתרגל עם התלמידים את מיומנות השוואה על ידי הגדרת קריטריון השוואה והעמדת רכיב מול רכיב.

אשכולות

הנחיות למענה: על התלמידים להציג את רכיבי כל מושג ולקשר בין שני המושגים

8- אשכול העולם היהודי

הציגו שני מאפיינים של החברה החרדית בישראל
הציגו את הסדר הסטטוס קוו
בחרו באחד מן המאפיינים שהצגתם, והסבירו כיצד הסדר הסטטוס קוו מאפשר לממש אותו.

- הצגת מאפיינים של החברה החרדית

- החרדים מאמינים בעיקרי האמונה של הדת היהודית ומקפידים על שמירת מצוות
- לימוד תורה הוא ערך עליון בחברה החרדית / העדפה של לימוד תורה על פני שירות צבאי
- נמנעים משימוש בבתי דין כלליים / יש להם בתי דין משלהם.
- הציבור החרדי נשמע למרות של רבניו בכל תחומי החיים
- הציבור החרדי שואף להתנהלות המדינה ע"פ ההלכה.

למידה בונה אדם

**המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות**

**מדינת ישראל
משרד החינוך**

- הציבור החרדי מורכב מתתי קבוצות לפי חלוקה עדתית, חסידיות ופלגים של מתנגדים לחסידות / ליטאים.
- בציבור החרדי יש מגמה רווחת של התבדלות באזורי מגורים / הסתגרות כלפי החברה הישראלית הכללית.
- לציבור החרדי מערכת חינוך נפרדת המדגישה את לימודי הקודש.
- חלק מקבוצות של החרדים אינם ציוניים / אינם רואים ערך דתי בקיומה של מדינת ישראל (יש המבטאים בפועל התנגדות לקיומה)
- הקפדה על לבוש המבטא השתייכות לחברה החרדית או לאחת מקבוצותיה.

הצגת הסדר הסטטוס קוו

- ההסדר שהושג ערב הקמת המדינה / שיסודו מיוחס למכתב הצהרת כוונות מ-1947
- בין דתיים לחילוניים / שנשלח מהנהלת הסוכנות היהודית למפלגת אגודת ישראל
- ההסדר להסדרת מחלוקות בסוגיות דת ומדינה / נועד למנוע העמקת מחלוקות בין דתיים לחילוניים / לאפשר חיים משותפים במדינה שעתידה לקום
- עוסק בהסדרת ארבע סוגיות מרכזיות של דת ומדינה:
 1. הגדרת השבת כיום המנוחה במדינת ישראל (ליהודים)
 2. מטבח כשר במוסדות ממלכתיים
 3. נישואין וגירושין של יהודים יתנהלו בהתאם להלכה
 4. מתן אוטונומיה לזרם החינוך החרדי

הצגת דוגמה להסבר כיצד הסדר הסטטוס קוו מאפשר לממש את אחד המאפיינים של החברה החרדית

- הסדר הסטטוס קוו מבטיח את האוטונומיה של החינוך החרדי. בכך הוא מאפשר את הקיום של מערכת חינוך נפרדת של החרדים / את ההסתגרות כלפי החברה הכללית.

9- אשכול תקשורת ופוליטיקה בישראל

הציגו את המושג תקשורת המונים.

הציגו את עקרון הפלורליזם.

הסבירו כיצד עקרון הכרעת הרוב בא לידי ביטוי בממשל פרלמנטרי.

הצגת תקשורת המונים

- פונה אל קהל רחב / מגוון, בו בזמן
- פומבית וגלויה
- אין קרבה פיזית / היכרות בין הקהל למעביר המסר.
- מהירה / אקטואלית
- מועברים מסרים רבים קצרים וקליטים
- תפקידה העיקרי לעדכן הציבור במידע / בפרשנות המידע / פיקוח על הרשויות השונות
- דוגמאות: עיתונות כתובה, רדיו טלוויזיה, אתרי אינטרנט, רשתות חברתיות
- **הצגת עקרון הפלורליזם**
- הכרה בערך של ריבוי / מגוון דעות / עמדות של אנשים / קבוצות
- עידוד / תמיכה בקיום / ביטוי של מגוון דעות / עמדות של אנשים / קבוצות בחברה / מאפשר לכל קבוצה או דעה להתארגן ולפעול למען השגת האינטרסים שלהם.
- **הסבר כיצד עיקרון הפלורליזם מתממש בקיומה של תקשורת המונים**
- כיצד עקרון הפלורליזם מתממש בקיומה של תקשורת המונים.

ירושלים * רח' דבורה הנביאה 2 * בניין לב רם * מיקוד 9510402 * טל': 073-3931404 * פקס: 073-3931429

شارع دبور هنبية 2 * عمارة ليف رام * اورشليم القدس 9510402 * تلفون: 073-3931430/1 * فاكس: 073-3931429

DEVORA HANEVIA ST. 2 JERUSALEM 9510402, ISRAEL * TEL: 972-73-3931430/1 FAX: 972-73-3931429

כתובת אתר ממשלה זמין: <http://www.gov.il> כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>

למידה בונה אדם

**המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות**

**מדינת ישראל
משרד החינוך**

הפנייה אל קהל מגוון / השימוש באמצעי תקשורת מגוונים, מאפשרת ומעודדת ביטוי לדעות שונות / מאפשרת לקבוצות שונות לפעול להשגת האינטרסים שלהם / מבטא הכרה בקיום של ריבוי דעות או קבוצות ובכך מתממש עקרון הפלורליזם.
ניתן לקבל גם הסבר באמצעות דוגמה. למשל: בעיתונות הכתובה יש מגוון של עיתונים (הארץ, יתד נאמן, מקור ראשון, ישראל היום וכו') המבטאים מגוון של דעות / עמדות של קבוצות.

10- אשכול בחירות ומפלגות

הציגו את שיטת הממשל הפרלמנטרי

הציגו את עקרון הכרעת הרוב

הסבירו כיצד עקרון הכרעת הרוב בא לידי ביטוי בממשל פרלמנטרי

הצגת שיטת הממשל הפרלמנטרי

- האזרחים בוחר את הנציגים לרשות המחוקקת / פרלמנט
- הפרלמנט / בית המחוקקים, ממנה את הרשות המבצעת (הממשלה) / הממשלה צומחת (נבחרת) מתוך הפרלמנט (כנסת)
- בראש הרשות המבצעת עומד ראש הממשלה שקיבל את אמון הפרלמנט
- אין הפרדת רשויות מוחלטת בין הרשות המחוקקת לרשות המבצעת / חברי הפרלמנט יכולים להיות שרים בממשלה
- הפרלמנט יכול להפיל את הממשלה בהצבעת אי אמון.

הפרדה בין ראש המדינה לראש הממשלה

הצגת עקרון הכרעת הרוב

- עקרון הקובע שמתוך כמה אפשרויות
- נבחרת / מתקבלת האפשרות שרוב האוכלוסייה / רוב הנציגים / רוב המצביעים / תומכים בה
- תוך הימנעות בפגיעה לא סבירה / בלתי מוצדק בזכויות יסוד ובייחוד בזכויות המיעוט.

הסבר כיצד עקרון הכרעת הרוב מתממש בא לידי ביטוי בשיטת ממשל פרלמנטרי

בממשל פרלמנטרי הממשלה מתמנה על ידי הכנסת ולשם כך נדרש רוב של 61 חברי כנסת שתומכים בממשלה / הכנסת יכולה להפיל את הממשלה על ידי הצבעת אי אמון ולשם כך נדרש רוב של 61 חברי כנסת שתומכים בהצבעת אי אמון.

11- אשכול רשויות מקומיות

הציגו את שיטת הבחירות לרשויות המקומיות

הציגו את עקרון הפלורליזם

הסבירו כיצד עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי בשיטת הבחירות לרשויות המקומיות

הצגת שיטת הבחירות לרשויות המקומיות

שיטת הבחירות לשלטון המקומי

- ההצבעה נערכת באמצעות שני פתקי: פתק אחד לבחירה אישית לראש הרשות ופתק אחד למועצה
- הבחירות לראש הרשות הן אישיות ורוביות והבחירות למועצה הרשות הן רשימתיות יחסיות
- כדי להיבחר לראש הרשות יש צורך לקבל לפחות 40% מהקולות הכשרים. (אם שום מועמד לא זכה בכך יתקיימו בחירות חוזרות בין שני המועמדים שקיבלו את מספר הקולות הגבוה ביותר)

הצגת עקרון הפלורליזם

- הכרה בערך של ריבוי / מגוון דעות / עמדות אנשים / קבוצות
- עידוד / תמיכה בקיום וביטוי של מגוון דעות / עמדות של אנשים או קבוצות בחברה
- לפיכך יש לאפשר לכל קבוצה או דעה להתארגן ולפעול למען השגת האינטרסים שלהם

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

הסבר כיצד עקרון הפלורליזם מתממש בשיטת הבחירות לשלטון המקומי

- שיטת הבחירות למועצת הרשות המקומית היא שיטה רשימתית יחסית, ולפיה ההצבעה היא לרשימות מועמדים והייצוג של כל רשימה הוא ביחס ישיר למספר הקולות שבהם זכתה בכך יש הכרה בגיוון דעות / מפלגות שונות / מימוש אינטרסים שונים של הרשימות השונות / ייצוג של קבוצות שונות בחברה

12- אשכול מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון

הצגת קבוצת אינטרס (קבוצות לחץ)

- ארגון של אנשים בעלי מטרה משותפת / בקידום עניין מסוים (אפשרות לשתי דוגמאות)
- שפועלים יחד כדי להשפיע מבחוץ על קביעת מדיניות / ציבורית / קבוצות שאינן מבקשות להתמודד בבחירות / פעילותה מכוונת כלפי רשויות השלטון.
- דרכי הפעולה מגוונות: שתדלנות / הסכמי שיתוף פעולה / הפעלת סנקציות

עקרון הפלורליזם

- הכרה בערך של ריבוי / מגוון דעות / עמדות אנשים / קבוצות
- עידוד / תמיכה בקיום וביטוי של מגוון דעות / עמדות של אנשים או קבוצות בחברה
- לפיכך יש לאפשר לכל קבוצה או דעה להתארגן ולפעול למען השגת האינטרסים שלהם

הסבר - כיצד עקרון הפלורליזם מתממש בפעילותן של קבוצות אינטרס (קבוצות לחץ)

- קיומן של קבוצות אינטרס שונות מבטאת את ההכרה בערך הריבוי / המגוון של העמדות של קבוצות.
- ההתארגנות והפעולה של קבוצות אלה מאפשרת להן להשיג / לקדם מגוון אינטרסים / רצונות.

פרק שלישי

הנחיות לכתיבת תשובה : בכל שאלה יש להציג את רכיבי המושג הנדרש, לצטט ציטוט המבטא את המושג ולקשר בין הציטוט לאחד מרכיבי ההגדרה.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית אגף א' – מורשת חברה ורוח תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על שתיים מן השאלות 13–15 (לכל שאלה – 13 נקודות).

קו אחד מחבר בין כמה מקרים שאירעו בשנה האחרונה של מעצר אנשים עד תום ההליכים - זהו שימוש לרעה בדרך בלתי מידתית בסמכות העיכוב והמעצר. מקרים אלה מחייבים חשבון נפש מצד רשויות אכיפת החוק ובתי המשפט, וגדרשת פעולה נחושה של המחוקקים לתיקונים והבהרות בחוק המעצרים.

פעמים רבות נדמה שיש בלבול בשיח הציבורי בין המושגים "מעצר" ו"מאסר". מאסר הוא העונש שנגזר על מי שהורשע בדיון, ואילו המעצר נועד לשרת תכלית שונה לחלוטין ממאסר. מעצר אינו "מקדמה על חשבון העונש", שכן מדובר בחשודים או בנאשמים שטרם הורשעו ועומדת להם חזקת החפות; המעצר נועד לשרת את החקירה הפלילית, למשל כדי למנוע תיאום עדויות בין נחקרים או שיבוש של פעולות חקירה על ידי החשוד, וכן כדי למנוע בריחה של החשוד וכדי להגן על הציבור ממסוכנתו של החשוד. לרוב מעצר נמשך ימים מעטים, שבמהלכם על המשטרה להביא את החשוד לדיון לפני שופט לבחינת המשך הצורך במעצר, ולכן הוא מכונה "מעצר ימים".

לאחר שמוגש כתב אישום, הפרקליטות רשאית לבקש כי הנאשם יישאר במעצר עד תום ההליכים המשפטיים, כלומר עד סיום משפטו. אפשר לעצור חשוד עד תום ההליכים רק כדי למנוע שיבוש הליכי משפט, בריחה, השפעה על עדים או פגיעה בראיות, וכן במקרים שבהם יש יסוד סביר לחשש שהנאשם יסכן את ביטחונו של אדם אחר, את ביטחון הציבור או את ביטחון המדינה.

בשנת 1992 נחקקו שני חוקי יסוד המעגנים את ההגנה על זכויות האדם. אחד החוקים הוא חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, ובעקבותיו, בשנת 1996, נחקק חוק המעצרים העדכני. בחוק המעצרים נקבע כי "מעצרו ועיכובו של אדם יהיו בדרך שתבטיח שמירה מרבית על כבוד האדם ועל זכויותיו". על כן לא יצווה בית משפט על מעצר אדם, אלא אם כן אי אפשר להשיג את מטרת המעצר בדרך אחרת, דרך שפגיעתה בחירות שלו היא פחותה.

כבר בשנת 2020 פורסם בדוח של משרד מבקר המדינה כי יש עלייה מדאיגה בשיעור המעצרים, ובעיקר במעצרים עד תום ההליכים. למרבה הצער, "היד על ההדק" של המעצר עד תום ההליכים נהפכה לקלה. המשטרה והפרקליטות מגישות בקשות מעצר, אך לעיתים גם במקרים שבהם יש אפשרות חלופית, בית המשפט מאשר בקשות אלה. נדמה שהנחות היסוד של דיני המעצרים היטשטשו בעת האחרונה. הפרשיות האחרונות מלמדות שקווים אדומים נחצו וכי אנשים נורמטיביים לחלוטין שמעודו - וברור לכול שלא נשקפת מהם סכנה לשלום הציבור - מוצאים את עצמם במעצר ממושך טרם הרשעה בדיון.

במציאות שנוצרה חייב המחוקק לומר את דברו ולהבהיר לפרקליטות ולבתי המשפט שאת המעצר, ובמיוחד את המעצר עד תום ההליכים, יש לשמור רק במקרים קשים וחמורים של עבירות אלימות קשות, רצח, אונס, עבריינות סדרתית וכדומה, שבהם נשקפת מן הנאשם סכנה ממשיית לשלום הציבור.

(מעובד על פי: מ' גוטמן, יש צורך דחוף בתיקונים והבהרות בחוק המעצרים, 21.12.24, Ynet)

13- הציגו את הזכות להליך הוגן.

הסבירו כיצד הפגיעה בזכות להליך הוגן באה לידי ביטוי בקטע.

ירושלים * רח' דבורה הנביאה 2 * בניין לב רם * מיקוד 9510402 * טל': 073-3931404 * פקס: 073-3931429

شارع دبورہ ہنبیة 2 * عمارة ليف رام * اورشليم القدس 9510402 * تلفون: 073-3931430/1 * فاكس: 073-3931429

DEVORA HANEVIA ST. 2 JERUSALEM 9510402, ISRAEL * TEL: 972-73-3931430/1 FAX: 972-73-3931429

כתובת אתר ממשלה זמין: <http://www.gov.il> כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית אגף א' – מורשת חברה ורוח תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

הצגת הזכות להליך הוגן

- זכותו של אדם שבעת הליך משפטי
- הגנה מפני פגיעה בזכויותיו מעבר לנדרש / הגנה מפני פגיעה לא מוצדקת בזכויותיו .
- כדי להבטיח הליך משפטי הוגן ננקטים אמצעים שונים כגון : אדם נחשב חף מפשע עד שלא הוכחה אשמתו / אין להעניש אדם ללא משפט אין לערוך חיפוש בביתו של אדם בלא צו שופט / ייצוג ע"י עו"ד, / שופטים בלתי תלויים, / ענישה בהתאם לחוק בלבד, / זכאי לדעת במה הוא נאשם ולראות את הראיות נגדו / זכאי לערער לערכאה גבוהה יותר / משפט פומבי / אין לעצור אדם ליותר מ-24 שעות בלי להביאו בפני שופט וכדומה.

בהצגת המושג הזכות להליך הרכיבים הראשוניים הם חובה, כי זו מהות הזכות, הגנה מפני פגיעה לא מידתית בזכויותיו. התלמידים נדרשים לשלוש דוגמאות בלבד לפי בחירתו.

הסבר -

ביסוס\ציטוט מהקטע:

- " קו אחד מחבר בין כמה מקרים שאירעו בשנה האחרונה של מעצר אנשים עד תום ההליכים- וזהו שימוש לרעה בדרך בלתי מידתית במסכות העיכוב והמעצר. " / "מעצר אינו "מקדמה על חשבון העונש", שכן מדובר בחשודים או בנאשמים שטרם הורשעו ועומדת להם חזקת החפות : המעצר נועד לשרת את החקירה הפלילית, למשל כדי למנוע תיאום עדויות בין נחקרים או שיבוש של פעולות חקירה על ידי החשוד, וכן כדי למנוע בריחה של החשוד וכדי להגן על הציבור ממסוכנותו של החשוד. " / "אפשר לעצור חשוד עד תום ההליכים רק כדי למנוע שיבוש הליכי משפט, בריחה, השפעה על עדים או פגיעה בראיות, וכן במקרים בהם יש יסוד סביר לחשש שהנאשם יסכן את ביטחונו של אדם, את ביטחון הציבור, או את ביטחון המדינה " / "הפרשיות האחרונות מלמדות שקווים אדומים נחצו וכי אנשים נורמטיביים לחלוטין, שמעודו, וברור לכל שלא נשקפת מהם סכנה לשלום הציבור מוצאים עצמם במעצר ממושך טרם הרשעה בדין. "

קישור בין הקטע למושג: התלמיד הבין שכדי להבטיח הליך הוגן של חשוד יש לשמור על תנאים מסוימים כדי להבטיח שזכויות החשוד אינם נפגעים מעבר לנדרש במהלך העמדה למשפט

הערה : על התלמיד לקשר את הציטוט שהביא לרכיב הספציפי מתוך ההגדרה שמתאימה לציטוט, **כי באירוע ישנן מספר אפשרויות.**

הערה: תלמידים לא הציגו את המושג הזכות להליך הוגן כנדרש. הם רק הביאו דוגמא אחת או שתיים ולא הציגו את הרכיבים שמתייחסים לכך שמדובר בהליך משפטי שבו המדינה מחויבת לא לפגוע בזכויות אדם מעבר לנדרש/באופן מידתי.

בשאלה זו היו מספר אפשרויות לציטוט ותלמידים לא תמיד דייקו והתאימו בין הציטוט שהביאו לקישור שעשו בסוף. יש להנחות את התלמידים להיות עקביים ולקשר בין הציטוט שהביאו לבין הרכיב הרלוונטי מההגדרה של המושג. היו תלמידים שכלל לא עשו קישור ופשוט חזרו על הציטוט במילים שלהם.

היו מקרים בהם תלמידים לא ענו על מה שנשאל. במקום להתייחס לפגיעה בזכות להליך הוגן התלמידים התייחסו לזכות להליך הוגן באופן כללי ואז לא ביססו וקישרו בהתאם לשאלה.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

14- הציגו את שני התפקידי הכנסת האלה :

- רשות מכוננת, אספה מכוננת
- ייצוג אזרחים
- הסבירו כיצד אחד מתפקידי הכנסת הלאה בא לידי ביטוי בקטע.

הצגת תפקידי הכנסת: אסיפה מכוננת

- (כינון חוקה) – הכנסת מהווה רשות מכוננת האחראית על הכנת חוקה באמצעות חקיקת חוקי יסוד

הצג: ייצוג אזרחים

הכנסת מייצגת את ריבונות העם ואת העמדות השונות בחברה / האזרחים בוחרים במפלגות המבטאות את העמדות האידאולוגיות שלהם

הסבר -

ביסוס על פי הקטע: בשנת 1992 נחקקו שני חוקי יסוד המעגנים את ההגנה על זכויות האדם. " / "אחד החוקים הוא חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, ובעקבותיו, בשנת 1996, נחקק חוק והמעצרים העדכני."

קישור על פי הקטע למושג: **התלמיד הבין** שחקיקת שני חוקי היסוד ב-1992 או : חקיקת חוק יסוד כבוד האדם וחירותו הוא ביטוי לתפקיד הכנסת כאסיפה מכוננת האחראית על כתיבת חוקה שמאגדת בתוכה את חוקי היסוד.

15- הציגו את העיקרון הדמוקרטי: עקרון הגבלת השלטון.

הסבירו כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

הצגת העקרון הדמוקרטי הגבלת השלטון

- השלטון מחזיק באמצעים (כלכליים, אנושיים, מקורות מידע, מנגנוני אכיפה) המעניקים לו עצמה רבה
- קיימת סכנה בניצול לרעה של כוחו של השלטון / בפגיעה בזכויות האדם והאזרח או בזכויות קבוצה
- הפרדת הרשויות ואמצעים מוסדיים / פורמאליים ולא מוסדיים / בלתי פורמאליים נועדו למניעת עריצות השלטון.

הסבר -

ביסוס על פי הקטע :

"כבר בשנת 2020 פורסם בדוח של משרד מבקר המדינה כי יש עלייה מדאיגה בשיעור המעצרים ובעיקר במעצרים עד תום ההליכים." / "בחוק המעצרים נקבע כי "מעצרו ועיכובו של אדם יהיו בדרך שתבטיח

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שמחקה מרבית על כבוד האדם ועל זכויותיו" / " על כן לא יצווה בית משפט על מעצר אדם, לאל אם כן אי אפשר להשיג את מטרת המעצר בדרך אחרת, דרך שפגיעתה בחירות שלו היא פחותה."

קישור על פי הקטע: התלמיד הבין שדוח משרד מבקר המדינה הוא אמצעי פורמלי לביקורת על השלטון להגבלת כוחו של השלטון ולהגנה על זכויות אדם אזרח/הגנה על זכות האדם להליך הוגן.

או: הכנסת, באמצעות חקיקה מגבילה / מגינה מפני פגיעה חמורה בזכויות אדם מהווה מנגנון פיקוח פורמלי.

הערה: תלמידים הציגו את עקרון הפרדת הרשויות במקום את עקרון הגבלת השלטון כפי שנשאל וזה הוביל לכך שבחרו בציטוטים לא נכונים בקטע. התלמידים מתבלבלים בין עקרון הגבלת השלטון לאמצעים להגבלת השלטון. עקרון הפרדת הרשויות הוא אמצעי להגבלת השלטון, כמו חוקה ומוסדות ביקורת פורמליים ובלתי פורמליים וכו'. יש לעשות את ההבחנה הזאת כאשר מלמדים את עקרון הגבלת השלטון.

פרק רביעי

הנחיות לכתיבת תשובה: בפרק זה בשאלות 16-18 יש לציין את המושג, להציג את כל רכיבי ההגדרה, לצטט את המשפט המבטא את רכיבי ההגדרה ולקשר בין הציטוט לרכיב המתאים בהגדרה.

משרד המשפטים והמשרד לביטחון לאומי חתמו על תקנות חדשות המאפשרות להטיל קנסות על מי שפולשים לשטחים חקלאיים פרטיים. לדוגמה, בתקנות נקבע קנס של 2,500 ש"ח למי שייכנס בכלי רכב לשטח חקלאי פרטי. לדברי שר המשפטים, התקנות החדשות נועדו לסייע באכיפת החוקים ולהגן בצורה יעילה על ענף החקלאות.

– ציינו והציגו את תפקיד הממשלה שבא לידי ביטוי בפעולה של משרד המשפטים והמשרד לביטחון לאומי. הסבירו כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

16-

ציון: תפקיד הממשלה: חקיקת משנה

הצגת תפקיד הממשלה חקיקת משנה

- חקיקה הנעשית על ידי הרשות המבצעת, השרים, רשות מקומית
- באמצעות: צווים, תקנות, חוקי עזר עירוניים
- נועדה לאפשר ביצוע החוק וקידום מטרותיו ע"י פירוט העקרונות שנקבעו בחקיקה ראשית
- אסור שחקיקת משנה תסתור חקיקה ראשית

הסבר-

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

ביסוס על פי הקטע: "משרד המשפטים והמשרד לביטחון לאומי חתמו על תקנות חדשות המאפשרות להטיל קנסות על מי שפולשים לשטחים חקלאיים פרטיים" / "התקנות החדשות נועדו לסייע באכיפת החוקים ולהגן בצורה יעילה על ענף החקלאות".

קישור בין הקטע למושג: התלמיד הבין שתקנות שנחתמו על ידי משרד המשפטים והמשרד לביטחון לאומי, נחשבים לחקיקה שנעשית על ידי הרשות המבצעת כלומר חקיקת משנה/ הטלת הקנסות במסגרת התקנות שנקבעו מאפשרות את ביצוע החוק שנקבע בחקיקה ראשית ובכך מיישמת את התפקיד של הממשלה בחקיקת משנה.

17-

חברת החשמל לישראל – חברה ממשלתית-ציבורית – הייתה עד לתקופה האחרונה החברה היחידה שסיפקה חשמל לתושבי המדינה. בחודשים האחרונים נכנסה לתוקף רפורמה ולפיה שמונה חברות פרטיות חדשות יהיו רשאיות גם הן לספק חשמל לכל משק בית בישראל. הרפורמה נועדה לשפר את השירות ולהוזיל את תעריפי החשמל בישראל.

– ציינו והציגו את הגישה הכלכלית-חברתית שבאה לידי ביטוי ברפורמת החשמל.

הסבירו כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

ציון: גישה כלכלית חברתית- ליברלית/ ניאו ליברלית

הצגת הגישה הכלכלית-חברתית ליברלית

- מדגישה את החירות הכלכלית על פני השוויון החברתי כלכלי / סוברת שחירות- מקדמת את טובת החברה כולה ובתוכה את החלשים.
- הפרט אחראי על חיו / דגש על יוזמה פרטית / יעילות ותחרות/ שוק חופשי
- מעורבות המדינה בתחום החברתי-כלכלי היא מינימלית/מצומצמת. דוגמאות- הפרטה/קיצוץ תקציבים/ צמצום קצבאות / תמיכה בצמצום המיסוי למינימום.

הסבר -

ביסוס על פי הקטע: "בחודשים האחרונים נכנסה לתוקף רפורמה ולפיה שמונה חברות פרטיות חדשות רשאיות לספק גם הן חשמל לכל משק בית בישראל."

קישור על פי הקטע: התלמיד הבין שהכנסת שמונה חברות פרטיות חדשות לשוק החשמל היא פתיחת השוק לתחרות חופשית ויוזמה פרטית והפחתת מעורבות המדינה בכלכלה, ובכך המדינה מיישמת את הגישה הליברלית.

הערה: תלמידים התבלבלו בין הגישות החברתיות כלכליות.

על המורים לחזור ולחדד את ההבדלים בין הגישות ויש להזהר לא ללמד את התלמידים את הגישות באופן שגוי או דיכוטומי מדי.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

לדוגמה, יש מורים שמלמדים את התלמידים שרק בגישה הסוציאל דמוקרטית יש מעורבות של המדינה בחברה וכלכלה, וזה אינו נכון. בשתי הגישות יש מעורבות של השלטון בכלכלה השאלה היא מידת המעורבות של המדינה בחברה וכלכלה וסוג המעורבות.

בשאלה זו תלמידים רבים ענו שהגישה החברתית הכלכלית שבאה לידי ביטוי היא הגישה הסוציאל דמוקרטית כי המדינה עשתה רפורמה להוזלת מחירי החשמל, כאשר התשובה הנכונה היא הגישה הליברלית, כי המדינה עשתה רפורמה על מנת לפתוח את השוק לתחרות ובכך לצמצם את מעורבות המדינה במשק החשמל - מאפיין מובהק של הגישה הליברלית.

בהצגת גישה כלכלית חברתית התלמידים צריכים להתייחס לשלוש נקודות: מהו הערך המרכזי? מהי רמת המעורבות של המדינה בחיים הכלכליים? ועל מי מוטלת האחריות לרמת החיים או לאספקת שירותים חברתיים (כמו חינוך ובריאות למשל)?

18-

בחוק הישראלי יש איסור על שימוש בכסף מזומן בעסקאות מסכום מסוים ומעלה. בדיונים להכנת תקציב המדינה עלתה הצעה להפחית את הסכום המרבי המותר לשימוש במזומן, כדי להיאבק בתופעת העלמות המס. על פי ההצעה, בעלי עסקים שעד כה העלימו מיסים יאלצו לדווח לרשויות המס על עסקאות שביצעו.

– ציינו והציגו את סוג החובות (חובות האדם כאדם או חובות האדם כאזרח) שההצעה מבקשת לממש.

הסבירו כיצד סוג חובות זה בא לידי ביטוי בקטע.

צינו: חובות האדם כאזרח

הצגת חובות האדם כאזרח:

- החובה לציית לחוק (תשלום מיסים, שירות צבאי) וכו' 2 דוגמאות.
- מעורבות אזרחית / תרומה לחברה, לקהילה או למדינה

הסבר

ביסוס על פי הקטע: שעל פי ההצעה בעלי עסקים שעד כה העלימו מיסים יאלצו לדווח לרשויות המס על העסקאות שביצעו.

קישור על פי הקטע: התלמיד הבין ש חובת הדיווח לרשויות המס ותשלום מיסים הוא הביטוי לחובה של האזרח לציית לחוק.

הערה: בהוראת נושא זה, נוסף על חובות האזרח המעוגנות בחוק (כגון שירות צבאי ותשלום מיסים), חשוב להתייחס גם לערכים אזרחיים או לחובות אזרחיות במובן האתי (בשונה מהמובן החוקי/פורמלי), במדינה דמוקרטית. ערכים אלה כוללים מעורבות אזרחית פוליטית, כלומר השתתפות בעיצוב החיים הציבוריים (למשל באמצעות הצבעה בבחירות, השתתפות בדיון ציבורי, פעילות פוליטית מפלגתית או חוץ-מפלגתית, ביקורת השלטון וכדומה); וכן התנדבות או מעורבות אזרחית חברתית, שתכליתן תרומה למדינה, לחברה ולקהילה בתחומים שונים (ראו לדוגמה: "האזרח תורם לשמירת המסגרת המדינית ושותף ביצירתה"; "חשוב שהאזרח אכן יצביע בבחירות" מתוך ספר הלימוד להיות אזרחים בישראל, עמ' 189).

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלות עמדה: יש לענות על אחת מן השאלות 19-20.

הנחיות לכתיבת תשובה:

סעיף א- טענה- על התלמידים לכתוב את עמדתם (תומך / מתנגד) לגבי הסוגייה. אין להעתיק את כל הסיפור ולאחריו לרשום תומך / מתנגד, אלא לכתוב משפט אחד המתייחס לעמדתם (תומכים\ מתנגדים) בסוגייה שעולה בשאלה.

סעיף ב- נימוק בעד העמדה- על התלמידים לציין מושג אזרחי המבטא את עמדתם, להציג אותו על כל רכיביו ולקשר בין הרכיב המתאים בהגדרה לעמדתו בסוגיה.

סעיף ג- נימוק נגד העמדה- על תלמיד לציין מושג אזרחי המנוגד לעמדתם, להציג אותו על כל רכיביו ולקשר בין הרכיב המתאים בהגדרה לעמדה המנוגדת ביחס לסוגיה.

19-

בכנסת ה-25 ירד שיעור הנשים בקרב חברי הכנסת, לכן הוצע תיקון לחוק יסוד הכנסת. לפי ההצעה כל מפלגה המתמודדת בבחירות לכנסת תהיה חייבת לכלול לפחות 30% נשים ברשימת המועמדים שלה. יש התומכים בהצעה זו ויש המתנגדים לה.

הביעו את עמדתכם בעניין זה. הציגו שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתכם ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת.

בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים האלה:

א. טענה – הציגו את עמדתכם באופן ברור.

ב. הנמקת עמדתכם – הציגו נימוק לעמדתכם, המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.

ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הציגו נימוק לעמדה המנוגדת, המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.

הצעה לתיקון חוק יסוד הכנסת לשריון נשים:

בעד: שוויון / העדפה מתקנת, פלורליזם, ייצוגיות.

נגד: שלטון העם, אפליה פסולה, זכויות פוליטיות (זכות לבחור ולהיבחר), שוויון.

20-

למידה בונה אדם

**המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות**

**מדינת ישראל
משרד החינוך**

באחרונה הודיע הבעלים והמנכ"ל של תאגיד "מטא" על החלטה לבטל את מערך בדיקת העובדות שמפעיל התאגיד. מערך הבדיקות שימש עד כה במאבק על פרסום חדשות כזב ("פייק ניוז") ודברי הסתה. מעתה יפורסם כל מה שיכתבו הגולשים ברשתות החברתיות של תאגיד זה. יש התומכים בהחלטה זו ויש המתנגדים לה.

הביעו את עמדתכם בעניין זה. הציגו שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתכם ונימוק אחר (אחר) לעמדה המנוגדת.

בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים האלה:

- א. **טענה** – הציגו את עמדתכם באופן ברור.
- ב. **הנמקת עמדתכם** – הציגו נימוק לעמדתכם, המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.
- ג. **הנמקת העמדה המנוגדת** – הציגו נימוק לעמדה המנוגדת, המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.

ביטול מערך בדיקת העובדות של "מטא"

בעד הביטול: חופש הביטוי, פלורליזם, סובלנות...

נגד הביטול: חיים וביטחון, סובלנות, זכות לכבוד, פרטיות, שם טוב, תפקיד התקשורת (דווח/פרשנות/הבניית מציאות).

הערה: יש לתרגל עם התלמידים מיומנות תשובה לשאלות העמדה

מבנה התשובה לשאלת עמדה:

טענה – על התלמידים לנסח משפט טיעון ברור בהקשר לעמדתם בסוגיה שעולה מהשאלה. אין להעתיק את כל השאלה.

אני תומך/ת ב..., או אני מתנגד/ת ל...

נימוק בעד העמדה:

ציין – ציון מושג מתחום האזרחות שמחזקת את עמדתי

הצג – הצגת (הגדרת) המושג

הסבר – קישור המושג לסוגיה שבמחלוקת

נימוק נגד העמדה:

ציין – מושג מתחום האזרחות שנוגד את עמדתי

הצג – הצגת (הגדרת) המושג

הסבר – קישור המושג לסוגיה שבמחלוקת

אין להשתמש באותם מושגים בסעיפים השונים.

ההסבר צריך להיות ברור, כך שהתלמיד מבצע קישור בין משמעות המושג לבין הסוגיה שבמחלוקת.

אין לצטט מתוך השאלה כחלק מהקישור, זו לא שאלת אירוע.